

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 116
טבת תשע"ז

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

הפתח לשנים, וכל צד נידון בפני עצמו, והצה"פ נפסלת, משום שבכל צד של הערימה יש רק חצי צוה"פ, רק לחי אחד תחת החוט.

כמה פתרונות לבעיה של תל המתלקט תחת צוה"פ

כדי לתקן את העירוב יש כמה פתרונות, ונציין אותם ואת פרטי ההלכה, לתועלת העוסקים והמעיינים. הפתרון הכי טוב במקרה כזה, אם הערימה לא מאוד גבוהה, עדיף לפנות ממנה במקום שעובר החוט, עד כדי שלא יהיה בה גובה י' טפחים [לחומרא גם לפי השיעור הקטן]. ושוב לא תהיה מחיצה בחלל הפתח. במקרים שהערימה גבוהה או רחבה וקשה לפנות ממנה, צריך לעשות פתרונות אחרים, כגון להעמיד לחיים למרגלות הערימה, משני צידי הערימה ושיהיו מכוונים מתחת החוט, ואז כל צד הוא באמת צוה"פ שלימה בפני עצמה. אך צריך ג"כ להשלים שיהיה חיבור של מחיצה בין הלחי שבצד א' של

פינוי חלק מערימת העפר מהמקום שתחת החוט

הערימה ללחי שבצד ב', ולכן צריך שהתל יהיה בשיפוע חד וכשר לכל האורך שביניהם, [וזה דבר קשה בערימות חול, וגם יכול להיפסל תוך זמן קצר, ואכמ"ל]. פתרון נוסף לשנות את צוה"פ שתעבור לצידי הערימה. באחד המקומות בפאתי בני ברק, אירע דבר כזה שמשאית

השליכה ערימה גדולה של פסולת עפר ובניה תחת החוט, והאחראי ראה שאינו יכול לפנות אותה, לכן הוא עשה עמוד נוסף בצד אחר, ומתח חוטים והעמיד לחיים לעמוד החדש, ועקף את מקום הערימה.

יש עוד פתרון יותר קל מכולם, אלא שיש בו קצת פקפוק הלכתי. המשנ"ב (בה"ל סי' שס"ב ס"ב ד"ה שעשה) כותב מה הדין בתל המתלקט י' טפחים מתוך ד' אמות, אלא שאינו ברצף אחד, כגון שבאמה הראשונה עולה ה' טפחים בשיפוע חד, ואח"כ יש קטע ישר של ג' או ד' טפחים, ואח"כ שוב עולה ה' טפחים, האם השטח הישר שבאמצע מפסיק את צירוף שני החלקים. ודעת המשנ"ב שבתל המתלקט מסתכלים אם בסה"כ עולה י' טפחים מתוך ד' אמות הרי זה מחיצה. ורק בצירוף שני מחיצות קטנות או תל ומחיצה, הסתפק האם מצרפים כשהשטח הישר הוא ג' או ד' טפחים. ובחזו"א (סי' ס"ה ס"ק ע') כתב שגם בתל המתלקט לא מצרפים, אלא השטח הישר מחלק ופוסל, [ומחמת זה כתב שקשה להכשיר תל המתלקט, כיון שאם יש באמצע ד' טפחים ישרים, או אפילו מספיק שאינם בשיפוע התלול של תל המתלקט, הרי הם עושים הפסק בין חלקי התל.

לפ"ז יש שפותרים את הבעיה של תל מתחת החוט, ע"י שעושים מדרגות של שטח ישר ד' טפחים, כל פחות מ' טפחים [בגובה], משני צידי הערימה, ואז אין לה דין מחיצה. וזה דבר קל יחסית, לעשות שטח ישר על פני הערימה [תחת מקום החוט]. אמנם כאמור הפתרון נכון רק לפי דעת החזו"א, אבל לפי דעת המשנ"ב נשאר לתל דין מחיצה. ואמנם מקובל להחמיר כדברי החזו"א ולא להכשיר תל המתלקט שיש בו הפסק, מ"מ בנידון דידן שהדבר נוגע להקל, נכון לעשות פתרון שמועיל גם לדעת המשנ"ב.

במקרה הנ"ל עשו את הפתרון של פינוי הערימה כאמור, האחראי קרא ביום שישי אחה"צ לאברך נוסף, ובעזרת מעדר פשוט עבד לפנות חלק מצידי הערימה, במקום שהחוט עובר, עד שמיעט אותה מגובה י' טפחים. כמו"כ הוא עשה ג"כ שטח ישר של ד' טפחים, לרווחא דמילתא, כדי שלא יוצר שיפוע נוסף שיוכל להצטרף לשיעור תל המתלקט.

אברכים שנרשמו לקראו להם לעזרה בשעת הצורך

יש לציין שהאברך הזה נרשם מראש במוקד העירוב למקרי חירום, שיהיה אפשר לקרוא לו לעזור אף בשעות הסמוכות לשבת, אם הוא יוכל לכך. וכבר כמה פעמים סייע לתיקון כמה עירובים בעירנו. דבר זה ראוי לעשות גם

האם כיום מצויות תקלות בעירובים הטובים

פעמים רבות שואלים האברכים, האם היום שעושים את העירובים השכונתיים בצורה יותר טובה, אין תקלות מצויות, אולי כבר אפשר לסמוך גם על עירוב שאינו נבדק כ"כ טוב, כי מן הסתם הוא נשאר בתקינותו. ידוע שהחזו"א עורך מאוד על הדבר, שאין חזקה שהעירוב נשאר כשר, אפילו כשבדקו אותו ביום חמישי, כיון שהתקלות כ"כ מצויות, והצריך לבדוק אותו יותר קרוב לשבת, אבל אולי היום המצב השתנה, אולי היום כבר לא צריך לבדוק, אולי היום כבר אין תיקונים.

והנה המציאות היא קשה מלתאר, נכון שהעירובים כיום בנויים הרבה יותר טוב [במקומות שמשקיעים], אבל בכל זאת התקלות מצויות. לא מדובר בדברים שנופלים מעצמם בגלל שלא היו חזקים, אלא שיש הרבה דברים שגורמים נזקים לעירוב, אם זה מחמת תאונה, או מהחלפת מדרכה וחפירת תשתיות, ממנוף של פינוי זבל, או ענף שגדל או שקרס, ובעיקר משיפוצים ואתרי בניה, מהשינויים של הגדרות, מהמנופים והמשאיות ועוד. הדברים לא צפויים, הם אינם תלויים בחזקת של עמודי העירוב, אלא בסביעתא דשמיא וברצון ה'. יש מעט שכונות שהעירוב אינו סובל כ"כ מתיקונים, וזה באופן שסגנון הבניה הוא שיש רצף של בנינים מחוברים, או חצרות גדרות בקירות רצופות, והעירוב מסתמך כמעט כולו על קירות ממש, ואז יש רק מעט צוה"פ בתוך מדרכות ומדרגות ולכן אין כ"כ תקלות. אבל זה מיעוט ממש, ויותר מתשעים אחוז מהעירובים, סובלים מתקלות תדירות מאוד, ועירוב שאין לו תיקונים תדירים, בדרך כלל זה מחמת שאינו נבדק כראוי. וכל זה במקומות שמשקיעים בעשיה טובה, משא"כ במקומות שלא משקיעים, או שאין תקציב ותרומות, והאחראי נאלץ להמציא קרשים ופתרונות מאולתרים, נוסף לזה התיקונים של דברים שהתקלקלו, ולפעמים יש כ"כ הרבה תיקונים עד שאי אפשר להספיק את הכל ביום שישי קצר, ובמשך הזמן האחראי נאלץ להקל בכל מיני דברים, שלא היה ראוי להקל בהם בעירוב שכונתי.

לכן גם בימינו עירוב שלא נבדק בהקפדה כראוי, אי אפשר לסמוך עליו. ועירוב שנבדק בהקפדה כראוי, יש לו תיקונים, וצריך לסייע ביד האחראי להתגבר עליהם ולהשקיע בהם.

טרקטור הערים ערימת עפר שנסחה אל מתחת החוט

באחד הימים התקשר ת"ח שהיה אחראי וותיק על עירוב מסוים בבני ברק, והעיר על בעיה הלכתית שמצא במקום מסוים. ואכן זה שינוי שאירע, בלי שום קשר להשקעה בעשיית העירוב. במקום ההוא היה שטח פנוי, עם הרי חול קטנים שהילדים עוברים בהם ומשחקים בהם, ובקצה השטח התחילו לבנות. בעקבות הגשמים שהיו בשבועות אלו, נסחה הרבה מהרי החול, ובפרט מסביבות אתר הבניה, והצטבר על המדרכה ועל הכביש. כדי לפנות את הכמויות שהצטברו, הביאו טרקטור שאסף את החול, ובמקום לפנות אותו במשאית, הוא צבר אותו במקום אחר בשטח הפנוי. המקום הזה שהוא בחר, היה בדיוק מתחת החוט של העירוב שהיה בקצה השטח. וכיון שהוא עשה ערימה גבוהה כמטר וחצי, התעוררה בעיה של תל המתלקט תחת החוט.

וביאור הענין הוא, דהנה מבואר בגמרא (שבת דף ק.) שאם יש תל [ערימת עפר] זקופה ממש, ברור שיש לה דין מחיצה כמו קיר. מוסיפה הגמ' שגם כאשר התל אינו זקוף ממש אלא משופע כדוגמת הר, אם השיפוע מתלקט ועולה י' טפחים, בתוך משך ד' אמות, נחשב כמחיצה. ואם אינו משופע עד כדי כך, אינו מחיצה. וכיון שהתל הנ"ל שהיה תחת החוט היה משופע וגבוה, יותר משיעור תל המתלקט, יש לו דין מחיצה, ומבואר בחזו"א (סי' ע"י ס"ק י"ח) שאם יש מחיצה מתחת החוט, היא מחלקת את צורת

במתחם בניה של שני בנינים או שלשה. או בשטח של מרכז מסחרי גדול. במרכז בני ברק (ברח' אדמו"ר מגור) יש מתחם גדול שבונים ביהמ"ד, ויש בו

אתר בניה יותר מבית סאתיים שהתחילו בעמודים

יותר מבית סאתיים, ובתחילה היינו מקפידים על תיקון הגדרות, אבל כעת כבר התחילו ביציקת העמודים, וא"כ אין בו דין קרפף. ויש להוסיף שגם לפני כן, משעה שחפרו את כל הבור, הקירות של הבור משמשות מחיצה [מד"ן גוד אסיק], וזה מבדיל בין הקרפף

לעירוב. אבל בזמן שעדיין לא פינו את כל החול מהירידה לבור, הרי הירידה היא פירצה לבור יותר ממי אמות, [כי בדרך כלל ירידה שיורד בה טרקטור, איננה בשיעור תל המתלקט], ואז צריך להקפיד על שלמות הגדרות.

החשיבות בעשיית צוה"פ כדי לחסוך מאמץ בתיקון הגדר

והנה באתר הבניה הנ"ל מצא האחראי קטע בגדר שהעובדים נכנסו דרכו, ולא היו מקפידים לסגור אותו, ולכן כל יום שישיו הוא היה מרים את החניכת הגדר הזרוקה שם, וקושר אותה למקומה. אבל השבוע הוא החליט לעשות צורת הפתח, בתחילה הוא התייעץ איך לעשות בעצמו מפרופילים ארוכים, כדי לחסוך בהוצאות, והמוקד הדריך אותו מה הן הבעיות שיכולות להיות בפרופילים שהם מתעקמים מאוד, וכיצד להתגבר על בעיה זו. לאחר מכן הוא החליט להשקיע בעמודים חדשים וטובים, שהותקנו ע"י בעל מלאכה מקצועי.

בסוף המשא ומתן החוזר כמה פעמים, סיפר האחראי מעצמו, מדוע שינה את החלטתו, ומדוע בעצם החליט לעשות צורת הפתח, ולא לסמוך על הגדר שהוא היה סוגר בה. ביום שישיו הקודם, הוא הגיע ביום שישיו כדרכו, וראה שעדיין הפועלים עובדים בשטח, ואי אפשר לסגור את הגדר כעת, ואם הוא יסגור הם יפתחו אותה שוב. לכן הוא הלך מהמקום ותיכנן לבוא יותר מאוחר. ולבסוף היה עסוק וטרוד בצרכי ביתו, בפרט בימי שישיו האחרונים הקצרים, ונוסף בהם ההכנות להדלקת נרות חנוכה, ומחמת זה שכח או לא הספיק, ולא הגיע לסגור את הגדר לפני שבת. לכן הוא החליט שלא לסמוך על כך שתמיד יהיה לו זמן לסגור, אלא יעשה צורת הפתח. ועדיין חשוב שיעשה פתרונות זולים, וישגיח עליהם שאם יתעקמו יעשה את הלהיים במקום שצריך, ואם החוט נמוך והוא יקרע, הוא יקשור כל פעם מחדש. אבל לאחר מכן החליט שישקיע בעשיית צוה"פ כשרה שלא דורשת מאמץ לפקח עליה, כדי שלא יעמיס ויכביד עליו במלאכת הקודש, שלא יגיע ח"ו מצב שאינו יכול לעמוד בהספק התיקונים.

מדברים אלו אנו לומדים שגם בעירובים השכונתיים שהשקיעו טוב, מתחדשים כל הזמן דברים הדורשים פיקוח תמידי ועירני, והאחראים הטובים משקיעים מאמצים רבים בומנים הכי עמוסים, בתקוה שיוכלו לעמוד בכל הדברים הנדרשים מהם. הידיעה הזו דורשת מאיתנו לברר בכל מקום, מי האחראי, ומה הן גבולות העירוב המהודר, שלא לצאת ממנו ח"ו מחוץ לעירוב, או אפילו רק לעירוב שאינו מהודר.

ובמקביל עלינו לחשוב מה עוד נוכל לעזור ולסייע, לתמוך ולעודד את האברכים היקרים המתמסרים למענו, בחורף ובקיץ בגשם ובשמש, לפקח ולתקן עד הדקות האחרונות הסמוכות לשבת. ולתת בידם אפשרויות להשקיע בהתקנת דברים חוקים שיחסכו מהם מאמץ מיותר. ויהי רצון שכל העוסקים והמסייעים יראו ברכה בכל מעשי ידיהם, ובראות ונחת לכל משפחתם וכל יוצאי חלציהם.

בשכונת ובערים אחרות, אברכים שיודעים להתמסר ולהקדיש מזמנם למען הציבור, מומלץ שיפנו לאחראי ויאמרו לו שיכול לקרוא להם לעזרה, אם הוא יצטרך לכך. זה לא יקרה כל שבוע, אבל מצוי שהאחראי גילה פתאום כמה תיקונים, או תיקון אחד גדול, וחשוב שתהיה לו יד נוספת לעזרה, אפילו רק בהבאת הפריטים והגשתם במקום התיקון. אמנם יש מקרים שהאחראי אינו יכול למסור את התיקון לאחרים, ויותר קל לו לעשות לבד, מחמת הצורך בידיעת ההלכות הרבות הנצרכות בכל תיקון. ומ"מ יש גם מקרים שבהם האחראי יכול לקבל עזרה והוא נצרך לכך, והסיוע תורם לו הרבה מעבר לאותו תיקון מסוים, ע"י שיש לו שותפים הנושאים בעול מלאכת הקודש.

שורה גבוהה של אבנים משתלבות מתחת החוט

מקרה נוסף שאירע באחד העירובים השכונתיים בבני ברק, בעקבות התחלופה הגבוהה של המדרכות בעיר זו, יש הרבה נזקים לעירובים הפנימיים, משום שרוב הלחיים עומדים על המדרכות, וכאשר הפועלים מחליפים מדרכה, מורידים את הלחיים. ובמקרים רבים יש גם בעיה לתקן אותם בשבוע הראשון, מפני שהמקום באמצע עבודות, ומה שיעשו יתקלקל שוב. במקרים אלו האחראים מתאמצים למצוא פתרון זמני, עד שייסמו את העבודות, ולאחר מכן להשקיע בתיקון קבוע.

במקרה שאירע הפעם, לא פגעו בלחי [שאינו נמצא על המדרכה], ובכל זאת התעוררה שאלה בכשרותו, שיש ללמוד מזה דין נוסף. הקבלן המבצע את העבודות הזמין כמות גדולה של אבני מדרכה [אבנים משתלבות], והעמידו אותם בשורה גבוהה ברחוב הסמוך, וכמוכן בחרו בדיוק את המקום שמתחת חוט העירוב. האחראי שהגיע לבדוק ביום שישיו, ראה את האבנים המסודרות כמחיצה גבוהה, והתעורר לשאול האם הם פוסלים את העירוב, כיון שהם כמחיצה העומדת מתחת החוט, וכאמור לעיל מדברי החו"א מבואר שמחיצה מחלקת את צוה"פ ופוסלת אותה.

שאלה זו התעוררה כבר כמה פעמים, וההוראה שקיבלנו מרבני העירוב בשם מרן הגר"נ קרליץ שליט"א, שכיון שהאבנים מונחות במקרה כזה לשבוע או שבועיים בלבד, והם עראיים, יש להקל בהם שאינם פוסלים את הפתח, אמנם רק בתנאי שהם בתוך משהו, כגון בלוקים שנמצאים על משטח, או אבנים משתלבות שהן קשורות ברצועות ברזל, אבל אם הן מונחות על הקרקע סתם, יש לנקוט שהן מחלקות את הפתח, [וייש לעשות לחיים משני צידיהן מתחת החוט]. במקרה הנ"ל האבנים היו בחבילות קשורות [וכך הן בדרך כלל], ולכן האחראי הסתמך על כך שהן מונחות רק באופן זמני ואינן מחלקות את צורת הפתח ואינן פוסלות.

דין אתר בניה שיש בו יותר מבית סאתיים

במקביל למקרה זה, התקשר השבוע אחראי על העירוב השכונתי באחת השכונות בירושלים, וביקש עזרה ממוקד העירוב בהתקנת שני עמודים חדשים, לעשות צורת הפתח בכניסה לאתר בניה גדול, שיש בו יותר מבית סאתיים. בתחילה הוא הסתפק בשיעור גודלו, האם הוא יותר מבית סאתיים. ולשם כך הוא שלח שיביאו לו מבני ברק את מכשיר הליזר של מוקד העירוב, ומדד וראה שיש בו יותר מבית סאתיים ברווח. והדין הוא דכיון שהמקום אינו ראוי לשימוש התושבים, והם נמנעים מלהיכנס לתוכו, הרי זה דומה למקום של רזעים או חצר שהתמלאה מים, שמבואר בגמ' ובשו"ע (סי' שני"ח סי' י"א) שכיון שאנשים נוהרים שלא להיכנס בשטח כזה, דינו כקרפף ואסור לטלטל בו כדין כרמלית, וגם כל מקום שפרוץ אליו, נאסר מד"ן פרוץ למקום האסור (חו"א סי' פ"ט סק"ז ח'). ממילא אם יש פירצה בגדרות של אתר הבניה, [או שהגדר במקום מסוים גבוהה ג' טפחים מהקרקע, והיא מחיצה תלויה], הרי זה אוסר את כל העירוב.

אמנם בדין אתר בניה יש שלב מסוים שהוא יוצא מגדר קרפף, כאשר כבר התחילו לבנות בתוכו דירה, ואע"פ שעדיין אין בה דירה כלל, והשיעור בזה שמענו בשם מרן הגר"נ קרליץ שליט"א (דפס בשמו ברבעון קרי"ס, ובמשנ"ב מהדורת דרשו סי' שני"ח הערה 13) שאפי' רק התחילו ביציקת היסודות והעמודים, נעשה טפל לעיר ואינו קרפף, [ולא משום שראוי לדור בו, אלא שנעשה חלק מהעיר כיון שעוסקים בו בעשיית דירה]. אבל אם רק יישרו את השטח או חפרו אותו, יש לנקוט שדינו כקרפף. ומרן הגר"ש אלישיב זצ"ל הורה פעם במקרה שכבר בנו כמה קומות ועצרו את הבניה, שהמקום נעשה קרפף, אחרי שכעת לא מקדמים אותו ומונעים מלהשתמש בו.

כמו"כ חשוב לציין שלא כל אתר בניה הוא יותר מבית סאתיים, אתר בניה של בנין אחד רגיל, הוא פחות מדונם, ואין בו חשש של בית סאתיים [שהם 1150 מ"ר לשיעור הגר"ח נאה, 1650 מ"ר לשיעור חו"א]. השאלה מתחילה

לעילוי נשמת

הגאון רבי מנחם ב"ר יוסף יחיאל פרקש זצ"ל
בעל מחבר ספר "ריבוע העיר" בעניני תחומין
שפתח עיני הלומדים בסוגיות הסבוכות
ובצורות חישוב התחומין למעשה בערי גוש דן
חיבב ושיבח את הוצאת גליונות אלו וההתעוררות שבעקבותיהם
נלב"ע ד' טבת תשע"ז ת. נ. צ. ב. ה.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM